

*протоієрей Михайл ЙОСИФЧУК**
*archpriest Mykhail IOSYFCHUK***

ORCID.org/0000-0002-5434-6440

*протоієрей Миколай ЙОСИФЧУК****
*archpriest Mykolai IOSYFCHUK*****

ORCID.org/0000-0003-4730-7700

*майор Ірина КРАСОТА******
*major Iryna KRASOTA******

УДК 271.2

DOI: 10.35332/2411-4677.2025.26.5

ORCID.org/0009-0005-4701-9950

АНАЛІЗ ТА ОГЛЯД ДІЮЧОГО У 2025 Р. ЄПИСКОПАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ (ПЦУ) У ПОРІВНЯННІ З УСІМА ІЄРАРХАМИ ВСЕЛЕНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

ANALYSIS AND REVIEW OF THE CURRENT OF THE BISHOPRIC OF THE UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH OF UKRAINE (UOC) IN COMPARISON WITH ALL HIERARCHS OF THE UNIVERSAL ORTHODOX CHURCH

Мета дослідження. Розкрити проблематику складних взаємовідносин між Православною та Католицькою Церквами у сучасних умовах, провести аналіз минулого та сучасного ієрархічного складу Вселенською Православ'я, зокре-

У 2025 р. православні християни молитовно та науково згадали найважливішу подію в історії Церкви Христової – скликання та 1700-ліття I-го Вселенського Собору. Незважаючи на церковне розділення у 1054 р., яке поглибилось після хрестових

* Кандидат наук із богослів'я, настоятель парафії Ікони Божої Матері «Утамуй моя печалі», м. Київ.

** PhD in Theology, the abbot of the Icon of the Mother of God «Utamui Moia Pechali» Parish in Kyiv.

*** Кандидат наук із богослів'я, настоятель парафії Святого Олександра Невського, м. Київ.

**** PhD in Theology, the abbot of the Saint Alexander Nevskyi Parish in Kyiv.

***** Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

***** National Army Academy named after Hetman Petro Sahaidachny..

ма у порівнянні з Православною Церквою України після отримання нею Томосу у 2019 р.

Актуальність дослідження. У 2025 р. є дві поєднані ювілейні дати – 1700 років I-го Вселенського Собору і 60 років зняття анафем, накладених Православною та Католицькою Церквами у 1054 р.

Основні джерела дослідження. На жаль, основними джерелами щодо усього православного єпископату, а також окремих Помісних Церков є відомості з української та російської версій Вікіпедії.

Серед праць новітніх дослідників, матеріали яких стали джерелом цієї статті слід відзначити Марину Хомич [Хомич, 2016] та Романа Скакуна [Скакун, 2025], а також Наталії Демидової [Демидова, 2007]. Ці праці дають зрозуміти одну з причин ворожнечі представників рпц в Україні та Польської Автокефальної Православної Церкви до Предстоятеля та ієрархії Православної Церкви України, оскільки частина ієрархії зазначених Церков мають особисте минуле, яке пов'язане з роботою на спецслужби. Про ієрархію рпц в Україні в той складний період розповідається також в 1-му томі Мартирології Українських Церков [Мартирологія, 1987, с. 929–933].

Важливими джерелами для статті є календарі на 2025 рік Православної Церкви України [Календар ПЦУ 2025], Української Православної Церкви [Календар УПЦ 2025], та Польської Автокефальної Православної Церкви [Kalendar Prawoslawny, 2025].

Слід також позначити важливі наукові джерела щодо Томосу ПЦУ у 2019 р., зокрема, події 2018 р. [Об'єднавчий Собор,

похів, християни західного та східного напрямків відчували своє спільне коріння. Окремо слід задати й інший ювілей – 7 грудня 1965 р. Вселенський Патріарх Афінагор I (Спіру) та Римський Папа Павло VI підписали «Спільну декларацію про зняття взаємних анафем 1054 р.».

Ключові слова: Автокефалія, Блаженніший або Святійший, Вселенське Православ'я, Помісна Церква, Українська Православна Церква (УПЦ) – Православна Церква України (ПЦУ), архієреї, єпископ, архієпископ, митрополит, патріарх.

In 2025, Orthodox Christians prayerfully and scientificall commemorated the most important event in the history of Christ's Church – the convening and 1700th anniversary of the First Ecumenical Council. Despite the schism of 1054, which deepened after the Crusades, Christians of the Western and Eastern traditions felt their common roots. Another anniversary should also be mentioned: on 7 December 1965, Ecumenical Patriarch Athenagoras I (Spyrou) and Pope Paul VI signed the «Joint Declaration on the Removal of Mutual Anathemas of 1054».

Keywords: Autocephaly, Beatitude or Holiness, Universal Orthodoxy, Local Church, Ukrainian Orthodox Church (UOC) – Orthodox Church of Ukraine (OCU), archbishops, bishop, archbishop, metropolitan, patriarch.

2021, с. 251–327] і сам текст історичного документа, надрукованого в офіційному виданні ПЦУ [Календар ПЦУ 2019, с. 99–101].

Для того, щоб зрозуміти особливості розміщення Предстоятелів Помісних Церков Вселенського Православ'я автори надають витяг з «Диптиху», який офіційно використовується в рпц [Марк, єпископ, 2007 с. 85–89].

Аналіз останніх досліджень. Авторам, з технічних причин, невідомо про наявність подібного дослідження в Україні та за її межами. Тому, автори подають на розгляд читачів порівняти статистику сучасного стану Православної Церкви України по відношенню до інших Помісних Православних Церков, частина з яких до цього часу відмовляється визнати Томос 2019 р. та вступити у братське спілкування з українською ієрархією та духовенством.

Виклад основного матеріалу

Згідно даних Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України на 2017 р., усі зареєстровані православні релігійні організації нараховували 18918 громад, у тому числі УПЦ МП – 12348, УПЦ КП – 5167, УАПЦ – 1167 [25-річчя, 2017, с. 575].

Приблизно таку саму статистику щодо кількості парафій подає і видання Української Православної Церкви Київського Патріархату [Київський Патріархат, 2016, с. 3]. Про статистичні дані від УАПЦ та УПЦ МП зазначеного періоду автори не мали змоги отримати інформації, окрім вказаного вище видання Департаменту у справах релігій.

А ось щодо ієрархії релігійних об'єднань, які 15 грудня 2018 р. утворили Православну Церкву України, тобто УПЦ КП та УАПЦ, є детальні відомості. Вони мали відповідно архієреїв 34 правлячих, 6 вікарних, три без кафедр і 2 на спокої [Єпископат УПЦ КП, 2018] та 13 правлячих, 2 вікарні і 1 на спокої [Єпископат УАПЦ, 2018]. Проте, на зазначеному Соборі взяло участь лише 64 архієреї: УПЦ КП – 43 і УАПЦ – 15, а також від Вселенського Патріархату – 4 і УПЦ МП – 2. У другому турі обрання владика Епіфаній (Думенко) отримав 36 голосів, а владика Симеон (Шостацький) 28 з 64 архієреїв, які взяли участь у голосуванні [Собор 2018, 2021, с. 129].

Важливо ще раз нагадати, що напередодні рішенням Священного Синоду Константинопольської Православної Церкви 11 жовтня 2018 р. було відновлено у духовному сані Філерета Денисенка і Макарія Мелетича та визнано благодатність ієрархії УПЦ КП та УАПЦ [Уся правда, 2021, с. 7, 11–13].

Дані про Українську Православну Церкву (Православну Церкву України – далі ПЦУ) та рпц в Україні, яка тимчасово використовує назву УПЦ, є в офіційних виданнях на 2025 р. Ці релігійні об'єднання подають такі дані щодо єпископату:

ПЦУ – 63 архієреї, в тому числі 20 правлячих митрополитів, 18 архієпископів, 21 єпископ і 4 на спокої [Календар ПЦУ 2025, с. 78–79]. Крім того, подані детальні відомості про структуру Київської Митрополії, синодальні установи, єпархії та їх керуючих з вікарними [Календар ПЦУ 2025, с. 127–150]. На засіданні Архієрейського Собору 11 травня 2024 р. Блаженніший Митрополит Київський і всієї України повідомив, що Православна Церква України має 44 єпархій, понад 9000 парафій (з них 500 перейшло з рпц від минулого Собору), 80 монастирів, 63 архієреї та 4500 священнослужителів [Доповідь, 2024, с. 7–23]. Подібну інформацію щодо кількості єпископату можна знайти за посиланням у Вікіпедії [Єпископат Православної Церкви України. Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>]. В іншому посиланні вказано про таку ж кількість єпископату, які опікують бл. 8300 парафій [Православна Церква України. Режим доступу <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>].

УПЦ – 111 архієреїв, у тому числі – 53 митрополити, 33 єпископи, 25 єпископів [Календар УПЦ 2025, с. 3–22]. Про тих, хто перебуває на спокої та неканонічно усунений з кафедр московським керівництвом, лукава мовчанка. Водночас українська версія Вікепедії на 20. 06. 2025 р. подає 52 єпархіальні (49 митрополитів, 2 архієпископи та 1 єпископ), 62 вікарні (6 митрополитів, 37 архієпископів та 19 єпископів, з останніх троє висвячено у 2025 р.). Крім того, є 9 архієреїв на спокої 9 осіб, але до них не долучено звільнених рпц на тимчасово окупованих територіях (напр., Лазар Швець чи Іларіон Шукало та інші. – *Авт.*). Водночас чомусь позначено архієреїв ПЦУ – владик Симона Шостацького та Олександра Драбинка, які перебувають під «забороною». Таким чином маємо 125 осіб [Українська Православна Церква (Московського Патріархату). Режим доступу <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>].

Ще цікавіше в російській версії Вікепедії, яка не соромиться визнавати т. зв. УПЦ як складову частину рпц, хоча і присвячує їй окремий розділ. Так ось, у даних на 2025 р. УПЦ Московського Патріархату (саме так вона і позначена у джерелі. – *Авт.*) має 104 діючі архієреї: єпархіальних 46 – 45 митрополитів і 1 архієпископ, 58 вікарних – 38 архієпископів та 14 єпископів, а також 13 на спокої – 7 митрополитів (серед яких є Іонафан Єлецьких,

Лазаль Швець, Платон Удовенко та інші. – *Авт.*), 1 архієпископ та 5 єпископів. У тому числі калаборант Каллинік Чернишов, якого висвятив у 2019 р. особисто Онуфрій. Водночас згадано про «переведених» до рпц 9 архієреїв на тимчасово окупованих територіях, але там також є Лазар та Платон. Але інших немає. Цікаво, що владики Симеон та Олександр у цьому списку також позначені «під заборонаю», а почесний патріарх Філарет досі «позбавлений сану», незважаючи на рішення 11 жовтня 2018 р. [Список єпископов Украинской Православной Церкви (Московского Патриархата)].

Таким чином, усіх приналежних до т. зв. УПЦ можна визначити в сумі 126, але ні сам Онуфрій, ні Кирил достеменно не знають, скільки саме архієреїв в т. зв. УПЦ, оскільки на московії немає ні України, ні УПЦ, а усі її ієрархи серед наявних 492 архієреїв є саме в складі рпц [Список всех ныне живущих архиереев Русской Православной Церкви]. Це підтверджує також інше російське джерело, де усі архієреї з рпц в Україні є членами зазначеного псевдорелігійного об'єднання [Список всех ныне живущих архиереев Православной Церкви].

Загалом, згідно даних вказаного вище джерела на 12 вересня 2025 р. «Єпископат Православной Церкви» нараховує 1203 особи (в т. ч. 5 архієреїв під заборонаю, з них ті ж самі Симеон та Олександр). Проте, вони визнають статус нашого почесного патріарха Філарета Денисенка, позначаючи його як «старейший по епископской хиротонии во всей полноте православной церкви – пребывающий на покое митрополит...».

До цього слід додати відомості недружньої до нас Польської Автокефальної Православної Церкви, яка у 2024 р. мала в Польщі 10 архієреїв та 248 парафій [Kalendar Prawoslawny, 2025, s. 5–11, 266–311]. Суттєва різниця з ПЦУ, бо ще 2016 р., напр., Київська та Переяславська єпархії (у 2019 р. об'єднана під керівництвом Предстоятеля мали 147 та 452 парафій, тобто разом 599 громад [Київський Патріархат, 2016, с. 86, 94]. Зазначимо, ще з часу отримання Томосу до ПЦУ перейшло бл. 2000 парафій, зокрема 9 у Києві та 261 у Київській області [Перелік громад, що змінили церковну юрисдикцію з УПЦ(МП) до ПЦУ].

Усім відомо, що автокефалію Православної Церкви України визнало лише 4 Помісні Церкви – Константинопольська, Олександрійська, Кіпрська та Еладська. Через зовнішній тиск та шантаж рпц інші Церкви зайняли вичікувальну позицію до певного часу, в тому числі і відносно закінчення російсько-української війни.

У православ'ї є ще дві Церкви, автокефальний статус яких визнають також не усі. Почнемо з Православної Церкви в Америці, якій у 1970 р. рпц надала т. зв. «Томос», який визнали Болгарська, Грузинська, Польська Чеських земель і Словачії Православних Церков. На 16 серпня 2025 р. там було 18 архієреїв – 13 єпархіальних (у т. ч. з Предстоятелем), 2 вікарні та 3 на спокої. Усі рукоположені після 1970 р. [Список всех ныне живущих архиереев Православной Церкви в Америке]. Польський календар 2025 р. серед Предстоятелів Помісних Церков розміщує американського Тихона (Молларда), але оминає нашого Предстоятеля. Проте і немає у цьому списку керівника рпц в Україні – митрополита Онуфрія (Березовського) та Предстоятеля Македонської Православної Церкви – архієпископа Стефана (Веляновського) [Kalendar Prawoslawny, 2025, с. 16], дарма що вони на богослужіннях поминають Саву Грицунюка. Дивні парадокси.

Повертаючись до іншої проблемної, щодо визнання статусу автокефальної, Македонської Православної Церкви, яка у 1967–2022 рр. перебувала у церковному розколі зі світовим православ'ям, і лише 9 травня 2022 р. вступила в євхаристичне спілкування з Константинопольським Патріархатом. Проте наданням т. зв. Томосу від сербського патріарха Порфирія 5 червня того ж 2022 р., питання про остаточне визнання її автокефалії зайшло в глухий кут, оскільки найважливішими умовами є отримання Томосу саме від Константинополя та визнання Православної Церкви України та вступлення у спілкування з Блаженнішим Епіфанієм. Останні дві вимоги суворо забороняє керівництво Сербської Церкви та архієреї, які до неї належали і увійшли в 2022 р. до Церкви Македонії. Однією з формальних та підкинутих з москви «вагомих» причин є дотримання канонів, тобто сумніви у благодатності єпископату ПЦУ [Македонская Православная Церковь]. І це при тому, що сам Предстоятель – Архієпископ Стефан і більшість архієреїв (12 з 19. – Авт.) рукоположені у розколі поза світовим православ'ям [Список всех ныне живущих архиереев Македонской Православной Церкви] і нічим канонічно не відрізняються від частини архієреїв разом з Предстоятелем Православної Церкви України (54 з 63. – Авт.), які отримали посвячення в Українській Православній Церкві Київського Патріархату та Українській Автокефальній Православній Церкві [Єпископат Православної Церкви України]. Подвійні стандарти «ревнителів» дотримання православних канонів, які самі колись порушували, і в цьому є відчутні сліди химерного «рускава міра».

Таким чином, на 12 вересня 2025 р. Вселенське Православ'я нараховувало 1203 архіереї в 17 автокефальних Церквах, 14 з яких є загальновизнані і 3 частково визнані, про яких розповідалось раніше. При цьому є важливим факт, що наш почесний патріарх Філарет є найстаршим архіереєм по хіротонії (4 лютого 1962 р.) і числиться як колишній митрополит Київський. Відомості про кількість архіереїв у Помісних Церквах, розміщених в алфавітному порядку:

Албанська – 6 діючих, жодного на спокої.

Американська (частково визнана) – 18, з них 15 діючих і 3 на спокої.

Антіохійська – 44, з них 41 діючий і 3 на спокої.

Болгарська – 36, з них 34 діючі і 2 на спокої.

Грузинська – 42, з них 40 діючих, 1 на спокої і 1 під заборonoю.

Еладська – 114, з них 107 діючих та 7 на спокої.

Єрусалимська – 21, з них 20 діючих і 1 на спокої.

Кіпрська – 18, з них 16 діючих, 1 на спокої і 1 під заборonoю.

Константинопольська – 153, з них 136 діючих, 16 на спокої і 1 під заборonoю.

Македонська (Охридська Архієпископія, частково визнана. – *Авт.*) – 19, з них 18 діючих і 1 на спокої.

Олександрійська – 54, з них 49 діючих і 5 на спокої.

Польська – 12 діючих, з них 10 у Польщі і 2 у Бразилії.

Російська – 488, з них 421 діючі, 65 на спокої і два під заборonoю (Симеон Шостацький та Олександр Драбинко, які у 2018 р. перейшли до ПЦУ. – *Авт.*).

Румунська – 63, з них 60 діючі і 3 на спокої.

Сербська – 56, з них 50 діючих і 6 на спокої.

Українська (ПЦУ, частково визнана) – 63, з них 59 діючі і 4 на спокої.

Чеських земель і Словачії – 6, з них 5 діючих і 1 на спокої.

Окремо подано список обраних в архіереї – 5 осіб та позбавлених сану колишніх православних єпископів – 15 осіб. Цікаво, що серед останніх є три колишні єпископи ПЦУ – Іосаф Шибяєв, Філарет Панку та Петро Москальов, яких, за спроби відновити у 2019 р. УПЦ КП, Священним Синодом Православної Церкви України 23 травня 2022 р. було позбавлено сану [Список всех ныне живущих архиереев Православной Церкви]. Про їхні апеляції до Вселенського патріархату, згідно канонічного права, і також щодо можливості відновлення у сані, як це робив одразу у 1992 р. митрополит Київський Філарет Денисенко, відомостей немає.

Як бачимо, найбільше архієреїв має РПЦ – 488, але якщо відняти її єпископів в Україні, – 126 [Список єпископов Української Православної Церкви (Московського Патріархата)], у Білорусії – 17 [Список єпископов Белорусської Православної Церкви], у Молдові – 11 [Православная Церковь Молдовы], у Латвії – 4, Литві – 2 та Естонії – 4, то загалом буде зменшення на 169 осіб, тобто залишиться 414 єпископів [Список всех ныне живущих архиереев Русской Православної Церкви]. Натомість, якщо б до Православної Церкви України увійшли усі ієрархи т. зв. УПЦ (їх є 126, а ПЦУ є 63. – *Авт.*), то Українська Церква по кількості єпископів та парафій була другою після рпц, випереджаючи Константинопольську з 153 архієреями. Це і пояснює основну причину боротьби рпц проти України та блокування процесу визнання її автокефалії.

Щодо Церков, які визнали Томос, то разом вони налічують 406 архієреїв, зокрема Константинопольська має, як сказано раніше, – 153 [Список всех ныне живущих архиереев Константинопольской Православної Церкви], Олександрійська – 54 [Список всех ныне живущих архиереев Александрийской Православної Церкви], Кіпрська – 18 [Список всех ныне живущих архиереев Кипрской Православної Церкви], Еладська – 114 особи [Список всех ныне живущих архиереев Православної Церкви]. Якщо ще додати 63 владика ПЦУ, то в опозиції до москви буде 406 православних владик у світі. Але ще Єрусалимська (21) та Албанська (6) Церкви [Список всех ныне живущих архиереев Православної Церкви], які прихильно ставляться до Константинополя, і в результаті буде 433 архієреї проти 416, які можуть залишитись у рпц після відходу України, Білорусії, Молдови та країн Балтики від впливу московського патріархату, який ще з 40-х рр. ХХ ст. веде безуспішні спроби отримати статус «Вселенського», без жодних канонічних прав на це, а тому у 2018 р. пішов на відкритий розкол.

Висновки:

Церковні правила – 47-е та 68-е Апостольське, 7 II Вселенського та 95 VI Вселенського і 1-е Василя Великого визначають дійсність таїнств, навіть якщо вони звершені у єретиків. Однак, всупереч постанові 11 жовтня 2018 р. та Томосу 6 січня 2019 р., відмовляється визнавати канонічність та благодатність ієрархії та духовенства ПЦУ, надаючи для обґрунтування наративи московітів.

30 Апостольське правило застерігає, що якщо «якийсь єпископ, залучивши світських начальників, через них отримає в

Церкві владу єпископську, нехай буде позбавлений сану і відлучений, а також усі, хто спілкується з ним».

Як було детально проаналізовано в книзі Романа Скакуна, єпископат рпц у 1939–1964 рр. повністю підпав під вплив безбожницької влади в срср, був завербований нквд-мгб-кгб і виконував усі завдання як агент з відповідними кличками. До них належить і сучасний очільник рпц з позивним «Міхайлов», а співпраця зі спецслужбами московії його та підлеглих єпископів, у тому числі і в Україні, особливо посилилась після обрання московським патріархом у 2009 р. Тому за жодних умов ні він, ні уся повнота рпц не визнає автокефалію Української Православної Церкви, а своїм підлеглим в Україні наказує робити все для дестабілізації церковних взаємовідносин. А тому єпископат т. зв. УПЦ, незважаючи на втрати парафій на користь ПЦУ та анексії їхніх структур на тимчасово окупованих українських територіях, буде залишатись вірним кирилу до кінця своїх днів або депортації з країни. Причиною цього є ганебна практика російських спецслужб вербувати церковних ієрархів та надання їм російського громадянства, про що є багато матеріалів. Тому можна з певністю сказати, що майже усі ієрархи рпц в Україні були завербовані і мають свої «позивні», як колись їхні попередники в книзі Романа Скакуна, але це вже поле діяльності Служби безпеки України.

Про «духовні» якості російських архієреїв, у тому числі і в Україні, слід нагадати з книги Романа Скакуна від самих росіян: «...Єпископат – самое слабое место Русской Православной Церкви. Сикофанство, человекоугодничество, прямое якшание з КГБ – таков стиль церковного руководства... Вообще, на основании опыта общения с многими священнослужителями я пришел к выводу, что в бездуховном обществе верхушке церкви трудно сохранить свое нравственное здоровье...». Якщо згадати мантру Гундяєва про «духовные скрепы» та «священную войну», то криза єпископату рпц видна як і тоді, коли промовлена зазначена вище характеристика.

Духовне відродження православних українців у цей дуже важкий період війни за незалежність України та боротьби із московськими міфами проводить Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній, який очікує братської підтримки усіх Помісних Православних Церков.

1. Епіфаній (Думенко), митр., (2024), Доповідь Митрополита Київського і всієї України на розширеному засіданні Архієрейського Собору Укра-

- їнської православної Церкви (Православної церкви України) 11 травня 2024, *Науковий збірник Київської православної богословської академії*, ред. штат. д. філософ. н. проф. С. Руденко (гол. ред.), д. наук з богосл. проф., прот. Олександр Трофимлюк, д. наук з богосл. проф., прот. Віталій Клос [та ін.], [К.], № 24 (196), с. 7–23.
2. *25-річчя Української незалежності як історія релігійних свобод і світоглядного плюралізму: державні інституції та релігійні організації у пошуках моделей партнерства / Збірник наукових матеріалів*, К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017, 617 с. з іл.
 3. Демидова Н., (2007), *Кадровая политика Московской Патриархии и состав епископата Русской Православной Церкви в 1940–1952 гг.* Автореферат диссертации по философии, специальность ВАК РФ 09.00.13, Москва, 22 с.
 4. *Диптих Предстоятелей Поместных Православных Церквей*, Марк, Епископ Егорьевский. Церковный протокол, Москва: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2007, 184 с.
 5. Йосифчук М., прот., Красота І. (2025), Аналіз і історичний огляд надання Томосів про автокефалію Православних Церков в Польщі та Україні 1924 р. і 2019 рр., *Науковий збірник Київської православної богословської академії*, ред. штат. д. філософ. н. проф. С. Руденко (гол. ред.), д. наук з богосл. проф., прот. Олександр Трофимлюк, д. наук з богосл. проф., прот. Віталій Клос [та ін.], [К.], № 25 (197). – С. 85 – 137.
 6. *Київський Патріархат під омофором Святійшого Патріарха Філарета*, [автор-упоряд. прот. Олександр Трофимлюк], К.: Видавниче управління УПЦ Київського Патріархату, 2016, 240 с.: іл.
 7. *Книга правил святих апостолів, вселенських і помісних соборів, і святих отців*, Київ, 2008, 368 с.
 8. *Мартирологія Українських Церков: У 4 т., т. 1.* Українська Православна Церква, Торонто; Балтимор, 1987, 1207 с.
 9. *Об'єднавчий Собор Православної Церкви України 15 грудня 2018 р.: Документи і матеріали*, упор. Прот. Петро Бойко, прот. Віталій Клос, І. Преловська, В. Ткачова, С. Чокалюк, Київ: Київська православна богословська академія, 2021, 630 + [2] с. + іл.
 10. *Православний церковний календар 2025*, Київ: Православна Церква України, 2024, 170 с.
 11. *Православний церковний календар 2025*, Київ: Українська Православна Церква, 2024, 240 с.
 12. *Святий Монастир Пантократор. Уся правда про українське церковне питання*, Глибока, «Благодатний Вогонь», 2021, 23 с.
 13. Скаун Роман, (2025), *Агентура НКВС-МДБ-КГБ у православному єпископаті України (1939–1964): формування, функції, моделі поведінки*, Львів: Видавництво українського католицького університету, 360 с.
 14. *Kalendar Prawoslawny 2025*, Warszawa, Warszawska Metropolia Prawoslawna, 2024, 336 с.
 15. *Єпископат Української Автокефальної Православної Церкви*. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0_\(1919%E2%80%941937\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0_(1919%E2%80%941937))

16. *Єпископат Української Православної Церкви (Московського Патріархату)*. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%82_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B0%D1%82%D1%83)
17. *Єпископат Української Православної Церкви України Київського Патріархату*. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%82_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B0%D1%82%D1%83
18. *Перелік громад, що змінили церковну юрисдикцію з УПЦ(МП) до ПЦУ*. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4_%D1%89%D0%BE_%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B8_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%83_%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8E_%D0%B7_%D0%A3%D0%9F%D0%A6_\(%D0%9C%D0%9F\)_%D0%BD%D0%B0_%D0%9F%D0%A6%D0%A3_\(2025\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4_%D1%89%D0%BE_%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B8_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%83_%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8E_%D0%B7_%D0%A3%D0%9F%D0%A6_(%D0%9C%D0%9F)_%D0%BD%D0%B0_%D0%9F%D0%A6%D0%A3_(2025))
19. *Православна Церква України*. Режим доступу: <https://www.pomisna.info/uk/>
20. *Православная Церковь Молдовы*. Режим доступу: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=23.%09%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F+%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8C+%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%8B>
21. *Список всех ныне живущих архиереев Александрийской Православной Церкви*. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
22. *Список всех ныне живущих архиереев Кипрской Православной Церкви*. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9A%D0%B8%D0%BF%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8

23. *Список всех ныне живущих архиереев Константинопольской Православной Церкви.* Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
24. *Список всех ныне живущих архиереев Македонской Православной Церкви.* Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
25. *Список всех ныне живущих архиереев Православной Церкви в Америке.* Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
26. *Список всех ныне живущих архиереев Православной Церкви.* Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D1%8B
27. *Список всех ныне живущих архиереев Русской Православной Церкви.* Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%A0%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D1%8B
28. *Список епископов Белорусской Православной Церкви.* Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%B5%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2_%D0%91%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8

1. Epifanii (Dumenko), mytr., (2024), *Dopovid Mytropolyta Kyivskoho i vsiiei Ukrainy na rozshyrenomu zasidanni Arkhiiereiskoho Soboru Ukrainskoi pravoslavnoi Tserkvy (Pravoslavnoi tserkvy Ukrainy) 11 travnia 2024*, Naukovyi zbirnyk Kyivskoi pravoslavnoi bohoslovskoi akademii, red. shtat. d. filosof. n. prof. S. Rudenko (hol. red.), d. nauk z bohosl. prof., prot. Oleksandr Trofymliuk, d. nauk z bohosl. prof., prot. Vitalii Klos [ta in.], [K.], № 24 (196), s. 7–23.
2. 25-richchia Ukrainskoi nezalezhnosti yak istoriia relihiinykh svobod i sviatohladnoho pliurarizmu: derzhavni instytutsii ta relihiini orhanizatsii u poshukakh modelei partnerstva / Zbirnyk naukovykh materialiv, K.: DUKH I LITERA, 2017, 617 s. z il.
3. Demydova N., (2007), *Kadrovaia polytyka Moskovskoi Patryarkhyy y sostav epyskopata Russkoi Pravoslavnoi Tserkvy v 1940–1952 hh. Avtoreferat dysertatsyy po fylosofyy, spetsyalnost VAK RF 09.00.13, Moskva, 22 s.*
4. *Dyptykh Predstoiatelei Pomestnykh Pravoslavnykh Tserkvei*, Mark, Epyskop Ehorevskiy. Tserkovnyi protokol, Moskva: Yzdatelskyi Sovet Russkoi Pravoslavnoi Tserkvy, 2007, 184 s.
5. Iosyfchuk M., prot., Krasota I. (2025), *Analiz i istorychnyi ohliad nadannia Tomosiv pro avtokefaliu Pravoslavnykh Tserkov v Polshchi ta Ukrainy 1924 r. i 2019 rr.*, Naukovyi zbirnyk Kyivskoi pravoslavnoi bohoslovskoi akademii, red. shtat. d. filosof. n. prof. S. Rudenko (hol. red.), d. nauk z bohosl. prof., prot. Oleksandr Trofymliuk, d. nauk z bohosl. prof., prot. Vitalii Klos [ta in.], [K.], № 25 (197). – S. 85 – 137.
6. *Kyivskiy Patriarkhat pid omoforom Sviatiishoho Patriarkha Filareta*, [avtor-uporiad. prot. Oleksandr Trofymliuk], K.: Vydavnyche upravlinnia UPTs Kyivskoho Patriarkhatu, 2016, 240 s.: il.
7. *Knyha pravyl sviatykh apostoliv, vselenskykh i pomisnykh soboriv, i sviatykh ottsv*, Kyiv, 2008, 368 s.
8. *Martyrolohiia Ukrainskykh Tserkov: U 4 t., t. 1. Ukrainska Pravoslavna Tserkva*, Toronto; Baltymor, 1987, 1207 s.
9. *Obiednavchyi Sobor Pravoslavnoi Tserkvy Ukrainy 15 hrudnia 2018 r.: Dokumenty i materialy, upor. Prot. Petro Boiko, prot. Vitalii Klos, I. Prelovska, V. Tkachova, S. Chokaliuk*, Kyiv: Kyivska pravoslavna bohoslovka akademiia, 2021, 630 + [2] s. + il.
10. *Pravoslavnyi tserkovnyi kalendar 2025*, Kyiv: Pravoslavna Tserkva Ukrainy, 2024, 170 s.
11. *Pravoslavnyi tserkovnyi kalendar 2025*, Kyiv: Ukrainska Pravoslavna Tserkva, 2024, 240 s.
12. *Sviaty Monastyr Pantokrator. Usia pravda pro ukrainske tserkovne pytannia*, Hlyboka, «Blahodatnyi Vohon», 2021, 23 s.
13. *Skakun Roman*, (2025), *Ahentura NKVS-MDB-KHB u pravoslavnomu yepyskopati Ukrainy (1939–1964): formuvannia, funktsii, modeli povedinky*, Lviv: Vydavnytstvo ukrainskoho katolytskoho universytetu, 360 s.
14. *Kalendar Prawoslawny 2025*, Warszawa, Warszawska Metropolia Prawoslawna, 2024, 336 s.
15. *Iepyskopat Ukrainskoi Avtokefalnoi Pravoslavnoi Tserkvy*. Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0

- %D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0_(1919%E2%80%941937)
16. Ієпископат Українскої Православної Тсерквы (Московскоho Патриархату). Rezhym dostupu: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%82_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B0%D1%82%D1%83](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%82_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_(%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B0%D1%82%D1%83))
 17. Ієпископат Українскої Православної Тсерквы Украйны Kyivskoho Патриархату. Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%82_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B0%D1%82%D1%83
 18. Perelik hromad, shcho zminyly tserkovnu yurysdyktsiiu z UPTs(MP) do PTsU. Rezhym dostupu: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4_%D1%89%D0%BE_%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B8_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%83_%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8E_%D0%B7_%D0%A3%D0%9F%D0%A6_\(%D0%9C%D0%9F\)_%D0%BD%D0%B0_%D0%9F%D0%A6%D0%A3_\(2025\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4_%D1%89%D0%BE_%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B8_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%83_%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8E_%D0%B7_%D0%A3%D0%9F%D0%A6_(%D0%9C%D0%9F)_%D0%BD%D0%B0_%D0%9F%D0%A6%D0%A3_(2025))
 19. Pravoslavna Tserkva Ukrainy. Rezhym dostupu: <https://www.pomisna.info/uk/>
 20. Pravoslavnaia Tserkov Moldovy. Rezhym dostupu: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=23.%09%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F+%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8C+%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%8B>
 21. Spysok vsekh nyne zhyvushchyykh arkhyereev Aleksandryiskoi Pravoslavnoi Tserkvy. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
 22. Spysok vsekh nyne zhyvushchyykh arkhyereev Kyprskoi Pravoslavnoi Tserkvy. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9A%D0%B8%D0%BF%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D

- 1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
23. Spysok vsekh ныне zhyvushchykh arkhyereev Konstantynopolskoi Pravoslavnoi Tserkvy. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
 24. Spysok vsekh ныне zhyvushchykh arkhyereev Makedonskoi Pravoslavnoi Tserkvy. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
 25. Spysok vsekh ныне zhyvushchykh arkhyereev Pravoslavnoi Tserkvy v Ameryke. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
 26. Spysok vsekh ныне zhyvushchykh arkhyereev Pravoslavnoi Tserkvy. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D1%8B
 27. Spysok vsekh ныне zhyvushchykh arkhyereev Russkoi Pravoslavnoi Tserkvy. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D1%8B%D0%BD%D0%B5_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D1%83%D1%89%D0%B8%D1%85_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2_%D0%A0%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8
 28. Spysok epyskopov Belorusskoi Pravoslavnoi Tserkvy. Rezhym dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%B5%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2_%D0%91%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8